першапачатковай энергіі Маці-Прыроды, з лона якой мы выйшлі, верыцца, дапаможа захаваць і падсілкаваць саслабелы дух сучаснага чалавека. Інакш духоўнае разняволенне соцыуму пагражае ў кароткі перыяд паглынуць цывілізацыю ў глабальнай экалагічнай ці ваеннай катастрофе.

У сувязі з вышэйсказаным новае гучанне ў сённяшніх умовах набывае старажытнаіндыйскі прынцып "тат твам асі". Калі пакінуць убаку першапачатковы рэлігійны змест гэтага выказвання, то ён выразна адлюстроўвае асноўны накірунак фарміравання новай Ідэі універсальнага Адзінства – "ты ёсць тое". Усведамленне, што кожны аб'ект рэчаіснасці свету мае да суб'екта пазнання самае непасрэднае дачыненне, што ўсё, як у люстэрку, адбіваецца ва ўсім, фарміруе пачуццё адказнасці за стан рэчаў у свеце. Кожнае дзеянне, духоўнае ці фізічнае, выклікае рэзананс у Сусвеце, фарміруе хвалі энергіі, якія распаўсюджваюцца вакол, уступаюць ва ўзаемадзеянне з іншымі, і гэты працэс бясконцы. Такая пазіцыя стварае трывалы грунт узаемаразумення людзей, адчування глыбіннай духоўнай сувязі ўсяго існага. І мастацтва, якое па сваёй сутнасці звернута да духоўнага свету чалавека, яскрава адлюстроўвае гэтую Ідэю Адзінства. Пра неабходную мастаку здольнасць пранікаць у схаваную сутнасць рэчаў, адчуваць сваю арганічную сувязь з аб'ектам адлюстравання, разумець "душу" прыроды выразна гаворыцца ў кітайскім трактаце па тэорыі мастацтва "Слова пра жывапіс з саду з гарчычнага зерне" (1679 – 1818) [5, с. 108].

Кітайскае пейзажнае мастацтва выразна сцвердзіла ідэю духоўнай першаасновы быцця. І стварэнне, і сузіранне карцін прыроды выступала ў ім формай медытацыі, працэсам спасціжэння схаванага зместу рэчаў, дасягнення стану растварэння асобы ў прыродным цэлым. Сузіранне аб'ектаў прыроднага свету з'яўлялася неад'емнай часткай працэсу пазнання і самапазнання. Увага да матэрыяльнага феномена, да нават невялікай плошчы жыццёвай прасторы (напрыклад, выявы галінкі ці асобнага дрэва, якія выражалі сабой прыродны універсум) у многім сэнсава збліжае кітайскае пейзажнае мастацтва з беларускім. У беларускай культуры панэстэтычнае стаўленне да прыроды фарміравалася на грунце фальклорнага светабачання з характэрным для яго адчуваннем монафізічнай еднасці свету. Прырода ўспрымалася як маці, даравальніца жыцця, крыніца чалавечага існавання. Гэтае адчуванне напаўняла культуру вітальнай энергіяй. Моцны жыццесцвярджальны імпульс, пазбаўлены ўсялякай трансцэндэнтнасці, абумовіў тое, што прырода ў творах беларускага пейзажнага мастацтва трактавалася як вобраз дасканалага быцця. Прычым – прырода блізкая, родная. Гэта можна прасачыць і ў творах Кірылы Тураўскага, М. Гусоўскага, і ў паэзіі А. Міцкевіча, Я. Коласа, і ў пейзажах А. Гараўскага, Ф. Рушчыца, В. Бялыніцкага-Бірулі, і ў працах сучасных мастакоў Г. Вашчанкі, І. Бархаткова, А. Бараноўскага, В. Шкарубы і інш. Галоўная Ідэя, закладзеная ў творах згаданых аўтараў, – характво жыцця ў гэтым свеце, радасць быцця, заснаваныя на адчуванні непарыўнай знітаванасці ўласнага і прыроднага.

Такім чынам, рэсурс духоўнасці, акумуляваны ў мастацкім пейзажы, валодае багатым патэнцыялам у справе фарміравання анталагічна цэласнай карціны быцця, пошуку універсальнага ведання пра свет і чалавека. Мастацкі пейзаж сцвярджае Ідэю арганічнага Адзінства свету прыроды і чалавека на інтуітыўным узроўні. Без гэтага духоўнага базісу само існаванне жанру было б немагчымае. Прырода ў творы мастацтва набывае "душу", тоесную душы чалавека, здольную да суперажывання. Разам з тым мастацкі пейзаж не толькі адлюстроўвае "душу прыроды", дзеянне творчага Абсалюту, але і выступае адначасова крытэрыем духоўнасці аўтара, яго здольнасці ўспрыняць гармонію Сусвету і адлюстраваць яе мэтазгоднымі сродкамі выразнасці. Пейзаж з'яўляецца своеасаблівай медытацыяй, пошукам адпаведнасці ўласнага духу – духу Сусвету. Па сутнасці, мастацкі пейзаж не толькі тварэнне карціны быцця прыроды, але, і гэта не менш важна, – працэс тварэння чалавека, адкрыццё ім самога сябе, шлях да разумення свайго "я", якое набывае ўласнае вымярэнне і значнасць у суаднесенасці з "Я" агульным.

Пейзаж – гэта позірк творцы ў свет Прыроды са спадзяваннем на адказ і ўзаемнасць. А ў наш час – яшчэ і з просьбай прабачэння…

Спіс літаратуры

1. **Абдзіраловіч, І.** Адвечным шляхам : Дасьледзіны беларускага сьветапогляду / І. Абдзіраловіч. – Мінск : Навука і тэхніка, 1993. – 44 с.
2. **Вордсворт, У.** Избранная лирика : сборник / У. Вордсворт / сост. Е. Зыковой. – М. : ОАО Издательство "Радуга", 2001. – 592 с.
3. **Гёте, И. В.** Об искусстве / И. В. Гёте. – М. : Искусство, 1975. – 623 с.
4. **Гёте, И. В.** Собрание сочинений: в 10 т. / И. В. Гёте. – М. : Худож. лит., 1980. – Т. 10 : Об искусстве и литературе / пер. с нем.; под общ. ред. А. Аникста и Н. Вильмонта. – 510 с.
5. **Завадская, Е. В.** Слово о живописи из сада с горчичное зерно / Е. В. Завадская. – М. : Главная редакция восточной литературы, 1969. – 520 с.
6. **Новалис.** Гимны к ночи / Новалис / пер. с нем. В. Микушевича. – М. : Энигма, 1996. – 192 с.
7. **Шеллинг, Ф. В.** Сочинения / Ф. В. Шеллинг / пер. с нем. М. И. Левиной, А. В. Михайловой. – М. : Мысль, 1998. – 1664 с.
8. **Шпет, Г. Г.** Сочинения / Г. Г. Шпет. – М. : Правда, 1989. – 608 с.

Аляксандр СЯЛІЦКІ,
выкладчык Мінскага дзяржаўнага
тэхналагічнага каледжа.

Артыкул рэкамендаваны да друку кандыдатам філалагічных навук А. У. Рагулем.

РЕПОЗИТОРИЙ